

IN MEMORIAM

In memoriam: Zlata Knezović (1934. – 2016.)

Zlata Knezović, povjesničarka i filozofska spisateljica, umrla je u Zagrebu 29. siječnja 2016. godine. Zlata Knezović imala je zanimljiv život protkan pokušajima unošenja filozofskih metoda i pogleda na našu suvremenu povijest, njegujući posebice i informiranje naše znanstvene javnosti o filozofskim kretanjima u Francuskoj, odnosno kapitalističkom svijetu. Svojim je gledanjima utjecala na razbijanje ideoloških okova o našoj idealiziranoj Narodnooslobodilačkoj borbi i uopće djelovanju komunista u poslijeratnoj, jednostranački uređenoj jugoslavenskoj državi.

Rođena je 3. veljače 1934. u Rašćanima kraj Vrgorca. Gimnaziju je završila u Zagrebu 1954., a na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirala je 1961. čistu filozofiju te hrvatsko-srpski jezik s jugoslavenskom književnošću. Već od 1955. radi u Zavodu za statistiku, a jedno vrijeme i u Poduzeću za regeneraciju. Poslije se zaposlila u Centru za dokumentaciju i informacije o suvremenom radničkom pokretu u Radničkoj biblioteci “Božidar Adžija” u Zagrebu, gdje je položila i stručni bibliotekarski ispit. Privučena francuskom kulturom, u studenom 1965. odlazi u Strasbourg, gdje je pripremala doktorsku tezu “L’Ethique et l’existence chez Simone de Beauvoir”. Godinu je dana bila stipendistica Univerzitetkoga centra za visoke europske nauke, pa je za stjecanje stipendije obranila studiju “Pour une morale de l’ambigüité de Simone de Beauvoir” (Za dvostruki moral prema Simone de Beauvoir). Ostavši bez stipendije zbog svi-banjskih događaja 1968., a i financijske krize u Francuskoj, uzdržavala se ra-deći razne, pa i fizičke poslove; bila je i prevoditelj i tumač u Jugoslavenskom konzulatu u Strasbourg u te bankovna činovnica sve dok nije dovršila i obra-nila doktorsku radnju 28. lipnja 1972. pri Université des sciences humaines, te joj je priznato zvanje doktora filozofije. Diploma joj je nostrificirana krajem te godine u Zagrebu.

Budući da se Institut za historiju radničkog pokreta pomalo opet oporav-ljao i primao istraživače raznih struka, dr. Zlata Knezović zaposlena je u Insti-tutu za historiju radničkog pokreta Hrvatske u Zagrebu 1. listopada 1972. kao znanstvena suradnica, a od 2. srpnja 1982. do umirovljenja 30. rujna 1999. bila je u zvanju više znanstvene suradnice.

Njezina tema u Institutu formirana je u monografiji *Kulturno stvaralaštvo u revoluciji*, gdje je obradila ulogu književnosti, likovne i glazbene umjetnosti u partizanskom pokretu 1941. – 1945., a pisala je o toj temi i u sljedećim izdanjima: *Kultura i umjetnost u NOB-u i socijalističkoj revoluciji u Hrvatskoj*,

Historija radničkog pokreta Narodnooslobodilačkog rata i socijalističke revolucije u Istri, Hrvatskom primorju i Gorskom kotaru, Split u narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj revoluciji 1941. – 1945., Inter arma non silent Musae. Wojna i kultura 1939 – 1945, Oslobođenje Hrvatske 1945. godine, ZAVNOH 1943. – 1944. Svoju glavnu temu o književnosti i umjetnosti u Narodnooslobodilačkoj borbi dr. Knezović pokušava obraditi primjenom metoda zapadnoeuropske historiografije, ističući različite mogućnosti pristupa kulturi i umjetnosti, negirajući crno-bijelu shemu dotadašnjih gledišta, pa je to naišlo na prilično veliku kritiku tadašnje socijalističke historiografije, osobito u Institutu, koji je o njezinoj knjizi održao 1982. posebnu raspravu. No dr. Knezović nije odustala od svojih stavova, upozoravajući i poslije na boljševizaciju hrvatske kulture od 1945. do 1947., a slične, možda ponegdje ponešto ublažene stavove iskazuje i u prikazima filozofskih i socioloških djela koje objavljuje u časopisima *Bilten Saveza ustanova i organizacija za širenje knjige NR Hrvatske* (1962), *Časopis za suvremenu povijest*, *Književna smotra*, *Kulturni radnik*, *Pitanja*, *Teka*, *Istra*, *Naše teme*, *Pogledi*, *Dometi*, *Socijalizam* (Beograd), *Žena*. Mnogi od tih radova spadaju u područje filozofije. U svojoj matičnoj kući dr. Knezović je, prema *Bibliografiji Hrvatskoga instituta za povijest* (1961. – 2011.), objavila osamnaest naslova u *Časopisu za suvremenu povijest*.

Kao voditeljica projekta “Sudjelovanje Hrvata u njemačkim jedinicama (1941. – 1945.) i velike pobune u Francuskoj 1943. godine” od 1993., dr. Knezović započela je istraživanja, a njezin je projekt uskoro bio ojačan uključivanjem Vladimira Geigera, koji je 1996. i preuzeo vođenje toga projekta, te je u sklopu obilježavanja pedesetogodišnjice pobune Hrvata 1943. u Villefranche-Rouergueu izdana posebna studija i snimljen film. Dr. Knezović proučavala je i pokret otpora u Francuskoj u vrijeme Drugoga svjetskog rata i odnos intelektualaca i komunista u toj zemlji. Mnogo je prevodila, pa među ostalim spominjem prijevod *Zakonika zajednice* Théodorea Dézamyja (Zagreb, 1982) te prijevod četiriju pjesama filozofa Pavla Vuka Pavlovića za časopis *Comprendre* (Venecija, 1974). Prevodila je 1996. građu iz Diplomatskoga arhiva Ministarstva vanjskih poslova u Parizu koja se odnosi na Nezavisnu Državu Hrvatsku. Bavila se prevodjenjem s francuskoga i nakon odlaska u mirovinu, ali se znanstvenim radom više nije bavila, posvetivši se odgoju svoje posvojene kćeri. Velika je šteta što njezina doktorska radnja o Simone de Beauvoir na 480 stranica nije objavljena. Objavljena je samo kraća studija “Simone de Beauvoir ili potreba komunikacije”.

Filozofski studij uvjetovao je i gledanje Zlate Knezović na povijest, pa je uglavnom i kao djelatnica Instituta pratila filozofsku produkciju u našoj zemlji, u čemu ju je podupirao i direktor Instituta dr. Zlatko Čepo, s kojim je studirala filozofiju. Njezin znanstveni opus nije velik, ali ono što je napisala veoma je kvalitetno. Svojim nas je pisanjem navela da dublje razmišljamo o socijal-uto-pistima, da uočimo raznolik položaj komunista u našem društvu, da proširimo naš povijesni interes i na svjetsku povijest modernoga kapitalizma i, naposljetku, ona nam je približila istaknutu francusku sociologinju Simone de Beauvoir,

s kojom je kontaktirala, pa smo i mi počeli drugačije gledati na povijest žena i uopće položaj žena u društvu. Dr. Zlata Knezović unijela je u Institut svojim francuskim šarmom europski duh, što je nakon 1991. bio opći cilj čitavoga Instituta. Bilo mi je uvijek ugodno u njezinu društvu. Bila je veoma kvalitetan čovjek i uvijek voljna pružiti pomoć na humanitarnom polju. Ona nam je u Institut donijela dašak zapadnoeuropske kulture i uvijek je iznimno rado govorila o svojem studiranju u Parizu, gdje je stekla iskustva i spoznaje koji su je oblikovali kao svestranoga filozofskog povjesničara nove generacije koja je već kucala na naša vrata. Usprkos nepovoljnom gledanju društva na rad Instituta za radnički pokret, odnosno Instituta za suvremenu povijest od 1990., a danas Hrvatskoga instituta za povijest, dr. Knezović je, kao i Lydia Sklevicky, utjecala na promjenu klime koja je vladala u Institutu, a osobito je isticala ulogu žena u povijesti, književnosti i umjetnosti Hrvatske.

(Izvori: Filip Hameršak, “Knezović, Zlata”, u: *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 7 /Zagreb: Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”, 2009/, 422-423; dokumentacija Hrvatskoga instituta za povijest.)

Izabrana bibliografija dr. Zlate Knezović

I. MONOGRAFIJE

- *L'Éthique et l'existence chez Simone de Beauvoir*, neobjavljena doktorska disertacija, 480 str.
- *Kulturno stvaralaštvo u revoluciji* (Zagreb: Centar za kulturnu djelatnost SSO Zagreba, 1981), 237 str.

II. ČLANCI I STUDIJE

- “Simone de Beauvoir – na putu ateističkog egzistencijalizma”, *Književna smotra* 5 (1973), br. 13-14: 53-58.
- “Novi odnosi Komunističke partije i intelektualaca u Francuskoj”, *Kulturni radnik* 26 (1973), br. 6: 20-30.
- “Umjetnost kao komunikacija i kao nosilac moralne poruke u NOB-u”, u: *Kultura i umjetnost u NOB-u i socijalističkoj revoluciji u Hrvatskoj* (Zagreb: Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, “August Cesarec”, 1975), 93-99.
- “Uloga kulturne i umjetničke djelatnosti u Splitu za vrijeme NOB-e”, u: *Split u narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj revoluciji 1941. – 1945.* (Split: Institut za historiju radničkog pokreta Dalmacije, 1981), 1089-1105.
- “Sartreov ‘Idiot obitelji’”, *Pitanja* 5 (1974), br. 50-51: 48-56.
- “Simone de Beauvoir ili potreba komunikacije”, *Književna smotra* 8 (1976), br. 23: 36-41.

- "Sukobi egzistencija i mogućnost koegzistencije", *Istra* 14 (1976), br. 6-7: 45-57.
- "Internacionalni centar Sonnenberg", *Naše teme* 20 (1976), br. 6: 978-981.
- "Pisana riječ kao tumač borbe, komunikacija i nosilac moralnih vrijednosti u Istri i u Hrvatskom primorju", *Historija radničkog pokreta NOR-a i socijalističke revolucije u Istri, Hrvatskom primorju i Gorskom kotaru* 2 (1979), sv. 2: 119-134.
- "Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine", I. i II. dio, *Časopis za suvremenu povijest* 11 (1979), br. 1: 145-152 i 11 (1979), br. 2-3, 164-168.
- "Simone Weil ili autentičnost življenja", *Kulturni radnik* 32 (1979), br. 3: 171-181.
- "Književna politika KP Francuske", *Književna smotra* 5 (1973), br. 15: 87-90.
- "Kolokvij u Varšavi o 'Ratu i kulturi 1939. – 1945.'", *Časopis za suvremenu povijest* 9 (1977), br. 3: 115-124.
- "Thomas More o odgoju i emancipaciji žene", *Žena* 37 (1979), br. 1: 67-71.
- "Sloboda u filozofiji Simone Weil", *Žena* 38 (1980), br. 3: 56-65.
- "Poticaj na masovno književno stvaralaštvo tijekom NOB-e i njezin odraz u književnom stvaralaštvu od 1941. – 1945.", *Istra* (1981), br. 7-8: 406-411.
- "Art et culture comme message pendant la guerre de libération croate", u: *Inter arma non silent Musae. Wojna i kultura 1939 – 1945* (Varšava, 1982), 406-411.
- "Na putu prema naučnom socijalizmu", *Kulturni radnik* (1982), br. 4: 130-141.
- "Kulturni zamah u poslijeratnim godinama u Hrvatskoj", u: *Oslobođenje Hrvatske 1945. godine* (Zagreb: Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, 1986), 418-436.
- "Idejno-politička uloga sovjetskih filmova u filmskom repertoaru u Hrvatskoj 1945. – 1952.", *Časopis za suvremenu povijest* 20 (1988), br. 1-2: 137-171.
- "ZAVNOH i kultura u Hrvatskoj do svibnja 1944. godine", u: *ZAVNOH 1943. – 1944.* (Karlovac; Zagreb: Historijski arhiv; Institut za suvremenu povijest, 1990), 307-323.
- "Boljševizacija hrvatske kulture 1945. – 1947.", *Časopis za suvremenu povijest* 24 (1992), br. 1: 101-132.
- "Francuski pokret otpora 1941. – 1945. godine", *Časopis za suvremenu povijest* 27 (1995), br. 1: 307-332.
- "Čuvali smo uspomenu", *Časopis za suvremenu povijest* 28 (1996), br. 3: 492-498.

Mira Kolar-Dimitrijević, 20. veljače 2016.